

N:o 107.

Af herr **J. E. Biesèrt**, om tull å kaustikt natron, kaustikt kali och klorkalk.

Enhvar, som med någon grad af uppmärksamhet följt utvecklingen under de senare åren af industrien i olika länder, har icke kunnat undgå att lägga märke till åtskilliga företeelser, hvilka äro ägnade att, åtminstone hos de små folken, väcka känslor af allt annat än odeladt angenäm art. — Då ordet »trust» nämnes, riktas allmänhetens uppmärksamhet i främsta rummet på »det stora landet i väster», och likväl hafva vi svenskar i själfva verket all anledning att vid ljudet af detta ord tänka fullt ut så mycket på oss närmare liggande länder. Förhållandet är nämligen det, att sammanslutningar industriidkare emellan kommit till stånd äfven i europeiska länder, särskildt sådana, där tullskyddssystemet drifvits till höjden af fulländning. Sådana sammanslutningar äro visserligen i många fall fullt lojala, och således intet annat än godt att säga om, men i andra fall, och de äro tyvärr många, hafva sammanslutningarna ägt rum i syfte att med konstlade medel skapa ett tillstånd, under hvilket utom sammanslutningen stående fabrikanter icke kunna fortsätta sin verksamhet. Sådana »ringar» hafva i allmänhet tillkommit på följande sätt: I ett land, där en vara är onaturligt högt tullskyddad, har på grund häraf så småningom denna vara blifvit föremål för öfverproduktion med åtföljande prisfall under tillverkningskostnaden. Fabrikanterna hafva då bildat »ring» under mer eller mindre fast form för att hålla priset uppe på en för dem fördelaktig höjd. På grund af stort

tullskydd äro de befriade från all besvärande konkurrens från utlandet; kunna således diktera priset i hemlandet och exportera öfverskottet af tillverkningen till för mindre tullskyddade länders fabrikanter af samma vara ruinerande pris. Det är sådana resultat det onaturligt höga tullskyddet skapar; resultat, hvilka äro af beskaffenhet att mana vårt land, såsom ung industristat, till allvarlig eftertanke, hur det under sådana förhållanden bör förhålla sig. Äfven den mest principfaste frihandlare kan med sådana fakta för ögonen börja vackla i sin tro på slutlig seger för den, som bygger sitt hopp hufvudsakligen på kunskap, intelligens och energi. Han måste, om ock med missmod, finna sig uti att vädja till andra vapen för att göra striden mera jämn.

En till mig från Elektrokemiska aktiebolaget i Bengtsfors insänd skrifvelse synes mig vara ett så belysande exempel på de förhållanden jag här antyddt, att jag anser mig böra anföra den i dess helhet. Elektrokemiska aktiebolaget skrifver:

»En af de förhoppningar, som fästats vid användningen af vår rikliga vattenkraft, har baserats på den elektrokemiska industrien, för hvars bedrivande en af de förnämsta betingelserna just är billig drifkraft.

Att denna förhoppning ej i nämnvärd mån förverkligats, är tydligt för enhver, som följt utvecklingen af denna industri i Sverige.

Orsakerna härtill äro flere. Huru enkla än grunderna för elektrokemien synas vara, så hafva dock tillhörande industrier att kämpa med stora praktiska svårigheter, när det gäller att i stor skala tillämpa teorierna.

Vidare sakna vi här i Sverige i flere fall råvaror för den kemiska industrien, hvartill äfven måste hänföras billigt bränsle. Vi sakna äfven tillräcklig afsättning för dessa produkter inom landet.

Värst är dock, att konkurrensen inom denna industri är så skarp, att det fordras synnerligen goda betingelser för att kunna bestå i kampen mot de stora och öfvermäktiga utländska fabrikerna och i all synnerhet mot det starkt tullskyddade Tysklands öfverproduktion, som för närvarande hotar att tillintetgöra all kemisk industri i de länder, som tillåta fri import af dessa alster.

Till och med de engelska fabrikanterna, som dock äga de bästa förutsättningar för den kemiska storindustrien, hotas i sin existens och för närvarande pågår en strid på lif och död mellan de äldre klorkalkfabrikerna i England och de moderna elektrolytiska fabrikerna i Tyskland, och såsom en första följd af detta krigstillstånd har priset å klorkalk nedsatts till inemot hälften af förut gällande.

En icke mindre ödesdiger prisnedsättning af cirka 25 procent har drabbat kaustikt kali till följd af inbördes tysk och österrikisk konkurrens.

De tyska fabrikanterna kunna visserligen med ett visst jämnmod betrakta dessa prisnedsättningar, till stor del deras eget verk, när de, tack vare ett högt tullskydd och de stora naturliga förutsättningar för denna industri, som landet äger, kunna sälja dessa produkter med god förtjänst inom Tysklands gränser.

Men för att nedbringa tillverkningskostnaderna drifvas de tyska fabriker i stor skala, hvaraf följden blifver öfverproduktion, hvilken måste till hvad pris som helst afsättas utomlands.

Då nu denna omständighet utgör ett allvarsamt hot för till och med den kemiska industrien i England, i huru mycket högre grad bör ej detta vara fallet med en uppspirande elektro-kemisk industri i Sverige, hvilken icke allenast måste importera sin råvara från Tyskland, utan därjämte måste, utan att själf äga något tullskydd, under ofvan påpekade ogynnsamma förhållanden konkurrera med Tysklands öfverproduktion.

Så är förhållandet med den af Elektrokemiska aktiebolaget vid Bengtsfors grundade elektrolytiska fabrikationen af kaustikt alkali och klorkalk.

Ett kapital af nära tre kvarts million har blifvit nedlagdt därstädes, och tillverkningen af dessa produkter har fortgått under loppet af 2 1/2 år. Ehuru afsedd att tillgodose en stor del af Sveriges behof af kaustikt kali och klorkalk, har denna fabrik på grund af tysk konkurrens knappast fått någon afsättning inom landet för den viktigaste af dessa produkter, det kaustika kalit, utan nödgats exportera större delen af sin tillverkning däraf till England och dels till Norge.

Under sådana förhållanden har det varit en otacksam uppgift att bedrifva denna fabrikation, och fara är, att densamma kommer att duka under för en hänsynslös konkurrens, om ej tullskydd erhålles å dessa produkter i likhet med öfriga kemisk-tekniska preparat.

Här är ej fråga om att söka uppamma en för våra förhållanden onaturlig industri. Sverige äger dock i sin billiga vattenkraft en af de viktigaste förutsättningarna för elektrokemisk industri, och det finnes intet skäl, hvarför ej en tillverkning af dessa produkter skulle med fördel kunna bedrifvas i så stor utsträckning, att landets eget behof kunde tillgodoses, och någon liten export därjämte kunde äga rum.

Sveriges behof af klorkalk uppgår för närvarande till omkring 2,000 ton per år, af kaustikt kali till omkring 1,500 ton och kaustik soda till

omkring 900 ton, och under normala prisförhållanden uppgår värdet häraf till i rundt tal en million kronor.

De svenska industrier, som skulle beröras af tull å ofvannämnda produkter, äro, hvad de kaustika alkalierna beträffar, hufvudsakligen tvål- och såpfabrikerna. Klorkalk användes hufvudsakligen af pappers- och pappersmassefabrikerna samt därjämte till någon del af blekerier och textilfabriker.

Pappersbruken använda äfven kaustikt natron. Hvad såp- och tvålfabrikerna beträffar, äga dessa redan ett betydande tullskydd å sina produkter, och då någon export af de sistnämnda ej äger rum, så kan en tull å de kaustika alkalierna ej hafva någon menlig inverkan å deras verksamhet. Kostnaden af de kaustika alkalierna spelar för öfrigt en mera obetydlig roll vid denna fabrikation.

Förbrukningen af klorkalk vid våra pappersbruk är ganska ringa och vid blekerierna och textilfabrikerna så obetydlig, att det torde vara de sistnämnda fullkomligt likgiltigt, huruvid klorkalken är tullfri eller ej.

En tull af 15 procent af värdet skulle, med nu gällande klorkalkpris, för pappersbruken medföra en ökad tillverkningskostnad af ej mera än 0,2 procent, säger två tiondedels procent, och då de själfva åtnjuta tullskydd å hithörande papperssorter, och då exporten däraf är ringa, så torde en sådan tull ej hafva något afsevärdt inflytande på denna industri.

Men något annorlunda ställer sig förhållandet med de få pappersmassefabriker, som bleka sin massa för export. För dem, som ej vilja inrätta sig för elektrisk blekning eller på elektrolytisk väg själfva framställa sin blekvätska, hvilket torde vara det rationellaste, utan föredraga att köpa klorkalk, för dem skulle med nyssnämnda tull tillverkningskostnaderna af den blekta massan ökas med omkring 2 procent. Då nu priserna å pappersmassa under de senaste två, tre åren alldeles oberoende af klorkalkpriserna fluktuerat 20 procent och därutöfver, så är det uppenbart, att ofvannämnda stegring af blekningskostnaderna ej gärna kan vara af annat än underordnad betydelse för dessa fabriker.

För öfrigt är för dem blekningen af pappersmassan mera eller mindre en tillfällighetssak och en konjunkturfråga, då, beroende på pris och efterfrågan, tidtals mera och tidtals mindre massa blekes, utan att detta har någon väsentlig inverkan på själfva tillverkningen af massan, som alltid är hufvudsaken för dessa fabriker, och för hvilka vårt land erbjuder synnerligen goda betingelser i och för sig.

Den elektrokemiska industrien torde för öfrigt, om densamma får ostördt utveckla sig, blifva en den bästa bundsförvant just för den kemiska

pappersmasseindustrien, enär med dess tillhjälp den sistnämnda kan göra sig oberoende af utländska kemiska produkter, hvilka nu i stor mängd importeras för dess behof.

I samband härmed må äfven påpekas, att man i Tyskland, trots dess storartade export både af pappers- och textilfabrikat, ej tvekat att belägga import af klorkalk med en så pass hög tull som M. 3.00 per 100 kg.

Kaustikt kali och kaustikt natron draga därstädes en tull af M. 4.00 per 100 kg.

Med normala priser motsvara dessa tullsatser för klorkalken 25 procent och för de kaustika alkalierna respektive 10 och 20 procent af värdet.

Då nu gällande tullsystem upprättades i Sverige, hvarvid som regel fastställdes, att kemisk-tekniska preparat skulle vara underkastade en tull af 15 procent af värdet, hade man knappast tänkt sig möjligheten af att kaustikt kali, natron och klorkalk skulle med fördel kunna tillverkas i landet, och i alla händelser fanns då ej någon sådan industri i Sverige.

I och med den elektrokemiska industriens utveckling har dock en betydande förändring af förhållandena inträffat, och då nu en tillverkning af ifrågasatt kemisk-tekniska preparat faktiskt bedrivs i Sverige, och då, såsom ofvan påpekats, denna industri är väl i behof af skydd, synes det som en tull af 15 procent af värdet, i likhet med öfriga kemisk-tekniska preparat, väl är det minsta som bör ifrågakomma å dessa produkter, för att den elektrokemiska industrien må kunna med hopp om framgång bedrivas i Sverige.»

Så långt Elektrokemiska aktiebolaget.

Efter att hafva mottagit denna skrifvelse, vände jag mig till en del förbrukare af anförda varor här i landet med begäran om utlåtande, huruvida den ifrågasatta tullen skulle i väsentlig mån skada deras verksamhet. Af de erhållna svaren har jag fått det intryck, att så icke skulle blifva fallet. Visserligen anse några af förbrukarne, att tullen i viss mån skulle vara dem till men, men andra åter, och bland dem de ojämförligt största förbrukarne af klorkalk, finna den föreslagna tullen berättigad under förmenande, att en industri, som för vårt land måste betraktas som mycket naturlig, bör hafva hjälp, då en *onaturlig* konkurrens från andra länder söker bringa den om lifvet.

Då sådana tankar uttalas af åtminstone en stor del af dem, som skulle lida skada af den ifrågasatta tullen, och då jag framför allt önskar fästa Riksdagens uppmärksamhet på den fara som hotar vårt lands industri

genom konkurrens från vissa, af konstlade medel stödda industrier i andra länder, får jag härmed vördsamt hemställa:

att Riksdagen ville besluta sådan ändring i gällande tulltaxa, att artiklarne kaustikt natron, kaustikt kali och klorkalk åläggas en införseltull af 15 kronor för 100 kronor.

Stockholm den 27 januari 1903.

Elof Biesert.